

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИЗИКУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В роботі систематизовано підходи до визначення сутності фінансового ризику, узагальнено функції управління фінансовим ризиком та фактори виникнення фінансового ризику.

Ключові слова: фінансовий ризик, ризик, невизначеність

Abstract

The paper systematizes the approaches to determining the essence of financial risk, summarizes the functions of financial risk management and the factors of financial risk.

Keywords: financial risk, risk, uncertainty

Вступ

В сучасних умовах усі суб'єкти господарювання здійснюють свою діяльність в умовах невизначеності та ризику, що спричиняє досить часто негативні фінансові результати, а подеколи – й банкрутство. Саме тому, для підприємств досить важливим є оцінювання усіх фінансових ризиків, які здійснюють перманентний вплив на діяльність.

Метою роботи є систематизація існуючих підходів до визначення сутності фінансового ризику.

Основна частина

Проблема управління фінансовими ризиками, зменшення ступеня невизначеності є актуальною для всіх галузей економіки. Незалежно від рівня (макро, мезо- мікро-) будь-який суб'єкт господарської діяльності відчуває на собі вплив неординарних ситуацій та непередбачених обставин, які потребують адекватної та швидкої реакції.

Фінансові ризики створюють можливість виникнення збитків, що спричинене неспроможністю досягнути фінансової мети. Ризик відображає невизначеність щодо курсів іноземних валют, відсоткових ставок, цін на товари, цін на акції, кредитної якості, ліквідність, та доступу організації до фінансування [1].

Ефективне управління фінансовими ризиками передбачає їх врахування на усіх етапах управління господарською діяльністю, особливо на етапі вибору стратегії розвитку. Основним критерієм аналізу в процесі вибору стратегій розвитку підприємств в сучасних умовах є матриці Ансоффа, Бостонської консалтингової групи, Мак Кінсі Джеренал Електрик, SWOT-аналіз, система збалансованих показників [2].

Фінансові ризики – це різновид ризиків, пов'язаний із невизначеністю майбутніх доходів та витрат від здійснення діяльності підприємством [3]. Стандарт AS/NZS Standard 4360:1999 визначає управління ризиками як систематичне використання наявних у розпорядженні менеджерів методів, способів і прийомів для вирішення завдань, що стосуються ризиків: установлення контексту, аналізу (виявлення й оцінки), впливу, моніторингу і комунікації [4].

В літературі існують різні підходи до визначення сутності управління ризиками (таблиця 1).

Таким чином, узагальнення існуючих підходів до визначення сутності фінансового ризику дозволяє ідентифікувати його як динамічний управлінський процес, який передбачає аналіз, оцінку, узгодження та впровадження відповідних заходів щодо мінімізації наслідків дії ризикових ситуацій стосовно тих сфер діяльності підприємства, що пов'язані з можливістю втрати своїх ресурсів, недоотримання доходу або появи додаткових витрат.

Метою управління фінансовими ризиками на думку Кузьмінець Т. Г., Перегняк Ю. А. є мінімізація пов'язаних з ними фінансових витрат [11].

Таблиця 1 – Систематизація підходів до визначення сутності процесу управління фінансовими ризиками

Автор	Управління фінансовими ризиками – це
Загорельська Т. Ю. [5]	сукупність методів, прийомів і заходів, що дозволяють певною мірою прогнозувати реалізацію ризикових подій та приймати заходи щодо їх попередження або зниження негативних наслідків реалізації.
Лактіонова О. А. [6]	процес, за допомогою якого здійснюється виявлення ризиків, оцінка їх величини, моніторинг і контроль ризикових позицій, з урахуванням взаємозв'язку між різними категоріями (видами) ризиків.
Гапонюк О. І., Сірмачіх І. В. [7]	певний управлінський процес, що складається з декількох етапів
Таран О. В. [8]	систематична діяльність з аналізу, оцінки, узгодження та впровадження відповідних заходів щодо мінімізації наслідків дії ризикових ситуацій стосовно тих сфер діяльності підприємства, що пов'язані з можливістю втрати своїх ресурсів, недоотримання доходу або появи додаткових витрат
Письменна Т. В. [9]	система методів й інструментів, які застосовуються при ідентифікації, аналізі фінансових ризиків, оцінці їхніх можливих наслідків для підприємства, розробці та реалізації заходів щодо нейтралізації останніх. Водночас, така система методів та інструментів реалізується, враховуючи стратегію підприємства і тактику управлінських рішень
Лойко В. В., Боєва М. Ю. [10]	динамічний процес, який пов'язаний із внутрішньою діяльністю компанії, який впливає на всі складові господарської діяльності, проте найбільш чутливими є наступні складові: продажі, податки, маркетинг, інвестиції, фінанси. Процес управління ризиками передбачає здійснення як внутрішнього, так і зовнішнього факторного аналізу

Окремі автори вважають, що метою управління фінансовими ризиками є виявлення й опис максимальної кількості ризиків, що є на підприємстві, і які можуть завадити досягти поставлених цілей підприємству [7].

В економічній літературі можна зустріти поділ функцій управління фінансовими ризиками на загальні та специфічні функції.

До загальних функцій управління фінансовими ризиками відносять [6]:

- 1) формування ефективних інформаційних систем, що забезпечують обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень;
- 2) здійснення ризик-аналізу різних аспектів фінансової діяльності;
- 3) здійснення ризик-планування фінансової діяльності за основними її напрямками;
- 4) здійснення ефективного контролю реалізації прийнятих ризикових рішень (створення відповідних систем внутрішнього контролю, поділ контрольних обов'язків окремих служб, визначення системи контрольованих показників).

До специфічних функцій управління відносять [7]:

- 1) формування портфеля фінансових ризиків, що приймаються;
- 2) оцінка рівня і вартості ризиків (вибір методів оцінки, оцінка можливих втрат);
- 3) управління нейтралізацією можливих негативних наслідків фінансових ризиків;
- 4) страхування фінансових ризиків тощо.

В літературі виділяють різні причини виникнення фінансового ризику в розрізі внутрішніх та зовнішніх.

До основних зовнішніх причин формування фінансових ризиків відносять [3; 12; 13]:

- нестабільну економіку країни;
- зростання інфляції;
- відсутність або неефективне регулювання банківської ставки з боку держави;
- розвиток конкуренції;
- появу демпінгу на світовому ринку;
- політичну ситуацію тощо.

До внутрішніх причин формування фінансових ризиків відносять [3; 12; 13]:

- підвищення витрат на підприємстві;
- нераціональну цінову та фінансову політику підприємства;

– неефективну систему розподілу фінансових результатів діяльності.

Практичний досвід зарубіжних країн свідчить, що керівники підприємств успішно використовують систему управління ризиками як в окремих сегментах, так і в цілому. За даними опитування проведеним Федерацією європейських асоціацій з ризик-менеджменту: 79 % опитаних підприємств проводять картографування ризиків, при цьому з них 44 % виокремили управління ризиками підсистемою менеджменту підприємства [15].

Процес управління фінансовими ризиками здійснюється в декілька етапів:

- ідентифікація ризиків;
- оцінка ризиків;
- мінімізація ризиків.

На першому етапі управління фінансовими ризиками для кожного виду господарської діяльності підприємства ідентифікуються притаманні їм ризики, на основі чого формується перелік можливих несистематичних ризиків підприємства.

На другому етапі визначається перелік систематичних ризиків господарської діяльності підприємства.

На третьому етапі формується основний перелік усіх фінансових ризиків діяльності підприємства, як систематичних, так і несистематичних.

Досить важливо правильно ідентифікувати наявні та потенційні фінансові ризики, що сприятиме успішному процесу управління фінансовими ризиками.

Отже, управління фінансовими ризиками передбачає проходження декількох етапів.

Висновки

Таким чином, узагальнення існуючих підходів до визначення сутності фінансового ризику дозволяє ідентифікувати його як динамічний управлінський процес, який передбачає аналіз, оцінку, узгодження та впровадження відповідних заходів щодо мінімізації наслідків дії ризикових ситуацій стосовно тих сфер діяльності підприємства, що пов'язані з можливістю втрати своїх ресурсів, недоотримання доходу або появи додаткових витрат. Управління фінансовим ризиком – це систематичне використання наявних у розпорядженні менеджерів методів, способів і прийомів для вирішення завдань, що стосуються фінансових ризиків: установлення контексту, аналізу (виявлення й оцінки), впливу, моніторингу і комунікації.

Метою управління фінансовими ризиками є виявлення й опис максимальної кількості ризиків, що є на підприємстві, і які можуть завадити досягти поставлених цілей підприємству.

Функції управління фінансовими ризиками поділяють на загальні та специфічні.

Виділяють різні види фінансових ризиків, зокрема ринковий, кредитний, валютний, кредитний ризик, валютний ризик, відсотковий ризик, ризик втраченої вигоди, ризик ліквідності, фондовий ризик.

Процес управління ризиками складається з таких етапів як: аналіз оточення; ідентифікація ризику; аналіз ризику; оптимізація ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Woods M., Dowd K. Financial risk management for management accountants. The Society of Management Accountants of Canada (CMA Canada), the American Institute of Certified Public Accountants, Inc. (AICPA) and The Chartered Institute of Management Accountants (CIMA). 2008. 30 p.
2. Спіфанова І. Ю. Формування інноваційних стратегій промислових підприємств у сучасних умовах. Підприємництво та інновації. 2020. № 13. С. 33-39.
3. Дерменжі Д. Ф. Визначення сутності фінансових ризиків та основних методів їх оцінки в умовах нестабільної ринкової економіки. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 5. С. 71-74.
4. 166AS/NZS Risk Management Standart4360:1999 URL: <http://www.riskmanagement.com.ua/>
5. Загорельська Т. Ю. Управління фінансовими ризиками на рівні підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2009. № 3. Т. 1. С. 168-173.
6. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник / Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.
7. Гапонюк О. І., Сірمامіх І. В. Формування загальної політики з управління фінансовими ризиками на підприємстві. Вісник Приазовського Державного Технічного Університету. Серія: Економічні науки. 2017. Вип. 33. С. 82-87.

8. Таран О. В. Фінансовий ризик-менеджмент економічних агентів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 – «Фінанси, грошовий обіг і кредит». Харків, 2005. 21 с.
9. Письменна Т. В. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками підприємства. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2015. Вип. 28. С. 100–106
10. Лойко В. В., Боєва М. Ю. Управління фінансовими ризиками страхової компанії. European scientific journal of Economic and Financial innovation. 2019. №2. С. 21-29.
11. Кузьмінець Т. Г., Перегняк Ю. А. Управління фінансовими ризиками підприємства в умовах ринкової економіки. Young Scientist. 2017. № 12 (52). С. 677-680.
12. Мостенська Т. Л., Скопенко Н. С. Ризик-менеджмент як інструмент управління господарським ризиком підприємства. Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. 2010. №3(7). С. 72-79.
13. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2005. 485 с.
14. Сосновська О. О., Деденко Л.В. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності. European Economic Journal. 2019. №1(3). С. 70-79.

Єніфанова Ірина Юріївна – д-р. екон. наук, професор кафедри фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Белінський Юліан Ярославович – магістрант групи МФК-21м, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Iryna Yu. Yepifanova – Doctor of Econ. Sc., Professor of Finance and Innovation Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia

Belinsky Yulian Yaroslavovych – a master's student of MFK-21m, Department of finance and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia